

ศึกษาวิเคราะห์กามคุณในมกัณขียสูตร An Analytical Study of the Sense Pleasures in the Māgaṇḍiya Sutta

¹Phra Bui Tuan Vu, ²พระครูสิริรัตนบัณฑิต (สุขสันต์ สุขวาทโน),
และ³พระครูภาวนาวัฒนบัณฑิต วิ. (เจริญ มั่นจะนา)

¹Phra Bui TuanVu, ²Phrakhrusirattanabundit,
and ³Phrakhru Phawanawatthanabundit
Vi. (Charoen Manjana)

^{1,2,3}คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: tuanvu942026@gmail.com

Received: May 5, 2026; Revised: August 19, 2026; Accepted: August 22, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของมกัณขียสูตร 2) ศึกษาการกามคุณในมกัณขียสูตร และ 3) วิเคราะห์กามคุณในมกัณขียสูตร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของมกัณขียสูตรพบว่า มกัณขียสูตรเป็นพระสูตรหนึ่งในพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ มีลักษณะเป็นบทสนทนาแบบถามและตอบ ใช้อุปมาอุปไมยเพื่ออธิบายธรรมอย่างเป็นระบบ เนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่มกัณขียปริพาชก มีจุดมุ่งหมายเพื่อชี้ให้เห็นโทษของกามคุณ 5 ตลอดจนแนวทางแห่งการละกามเพื่อเข้าถึงความสงบทางจิต 2) ผลการศึกษากามคุณในมกัณขียสูตรพบว่า กามคุณ 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ ซึ่งก่อให้เกิดความพึงพอใจและยึดมั่น เป็นที่มาของความทุกข์ กามคุณสามารถจำแนกได้ทั้งในเชิงวัตถุ (วัตถุกาม) และเชิงนามธรรม (กิเลส กาม) พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการเข้าใจและก้าวข้ามกามคุณด้วยปัญญาเพื่อบรรลุถึงความสุขอันประณีตยิ่งกว่าไปจนถึงนิพพาน 3) ผลการวิเคราะห์กามคุณในมกัณขียสูตรพบว่า กามคุณสามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบใน 5 มิติสำคัญ ได้แก่ เหตุเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุบายออกจากกามคุณ ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งอธิบายกามอย่างเป็นระบบตามหลักเหตุปัจจัย พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาจิตจากระดับโลกียะไปสู่โลกุตระ อันเป็นกระบวนการนำไปสู่ความหลุดพ้น

คำสำคัญ: กามคุณ; ตัณหา; เนกขัมมสุข; พุทธศาสนา

Abstract

This research article aimed to: 1) to study the structure and content of the Māgaṇḍhiya Sutta, 2) to study the sensual pleasures (kāmaḡaṇa) within the Māgaṇḍhiya Sutta, and 3) to analyze those sensual pleasures in the Māgaṇḍhiya Sutta. This research is a qualitative study conducted through documentary research, investigating data from the Tipiṭaka, Commentaries, as well as relevant academic works. 1) The result of the study of the structure and content indicate that the Māgaṇḍhiya Sutta is a discourse found in the Suttantapiṭaka, within the Majjhima Nikāya, Majjhima Paṇṇāsaka. It is characterized by a dialectical (question-and-answer) format, employing systematic metaphors to elucidate the Dhamma. The content depicts the Buddha's discourse to the wanderer Māgaṇḍhiya, aiming to highlight the perils of

the five strands of sensual pleasures and the path to abandoning sensuality to attain mental tranquility. 2) The study of sensual pleasures in the Māgandhiya Sutta reveals that the five strands of sensual pleasures—comprising visible forms, sounds, odors, tastes, and tangible objects—engender satisfaction and attachment, serving as a source of suffering. These are classified into objective sensuality (Vatthu-kāma) and subjective sensuality (Kilesakāma). Buddhism emphasizes understanding and transcending these through wisdom to attain more refined happiness and, ultimately Nibbāna. 3) The result of analysis reveals that sensual pleasures through five systematic dimensions, cause, cessation, gratification, danger, and the abandon. This reflects the Buddhist framework of explaining sensuality through causality, offering a path for mental development from the mundane (Lokiya) to the supramundane (Lokuttara) level, leading to liberation.

Keywords: Kāmaṇa; Taṇhā; Nekkhammasukha; Buddhism

บทนำ

ในโลกยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศมีบทบาทครอบงำทุกมิติของชีวิตมนุษย์ ความเจริญทางวัตถุและความสะดวกสบายได้กระตุ้นให้มนุษย์ไขว่คว้าและแสวงหาความสุขผ่านการเสพอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย อย่างไม่หยุดยั้ง จนกลายเป็นสภาพสังคมที่เปี่ยมล้นด้วยการบริโภคกามคุณ หรือที่เรียกว่า "ความสุขทางโลก" ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาได้วิเคราะห์ไว้ว่าเป็นต้นเหตุของความทุกข์ ความยึดมั่นถือมั่น และการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร มาคณฺธิยสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ม.ม. (ไทย); 13/207-222/245-259) ซึ่งเป็นสูตรหนึ่งในมัชฌิมนิกาย พระสูตรที่ 35 ได้แสดงให้เห็นภาพความแตกต่างของมุมมองระหว่างผู้ยังยินดีในกามกับผู้ที่พ้นจากกามอย่างสิ้นเชิงแล้ว กล่าวคือ มาคณฺธิยพราหมณ์ผู้ยึดมั่นว่ากามคุณเป็นสุขอย่างสูงสุด ได้เสนอธิดาของตนซึ่งงดงามมากให้พระพุทเจ้าเป็นภริยา เพราะเข้าใจว่าพระองค์เป็นเพียงนักบวชธรรมดาไม่เคยได้เสพกามสุข พระพุทเจ้าได้ปฏิเสธพร้อมกล่าวอุปมาอุปไมยต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่า กามมิใช่ความสุขอันแท้จริง แต่เป็นสิ่งหยาบ เป็นเหยื่อล่อที่ทำให้จิตตกอยู่ในห่วงแห่งราคะ ตัณหา และอวิชชา

ในบริบทของพุทธศาสนา กามคุณมิได้ถูกมองว่าเป็น "บาป" ในเชิงศีลธรรมแบบทวิภาค แต่ถูกวิเคราะห์ในฐานะอารมณ์ที่ไม่ยั่งยืน และเป็นเหตุให้เกิดความยึดติด ความเร่าร้อน และความหลงผิด กามคุณมีลักษณะเชื้อเชิญให้เกิดความ ความยึดมั่น และความโหยหา ซึ่งเป็นรากของทุกข์ในอริยสัจสี่ นอกจากนี้ ในพระสูตรต่าง ๆ ยังได้ระบุว่า กามคุณเป็นเครื่องกีดขวางความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณ เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม และเป็นเงื่อนไขของการเวียนว่ายตายเกิด ในมาคณฺธิยสูตร พระพุทองค์ใช้ปัญญาวิเคราะห์กามอย่างลึกซึ้ง โดยทรงแสดงให้เห็นว่าคนที่ยังติดตำกามนั้น เปรียบเหมือนคนป่วยที่หลงคิดว่าอาหารที่สกปรกและรสจัดคือของดี แต่เมื่อหายป่วยแล้วกลับไม่อาจทนดูหรือสัมผัสอาหารชนิดนั้นได้อีก เปรียบเหมือนผู้ที่หลุดพ้นจากกามแล้ว ย่อมไม่เห็นค่าหรือความสุขในสิ่งที่คนทั่วไปยึดถือ แม้จะไม่ใช้การปฏิเสธกามแบบเคร่งครัดหรือทรมานตน แต่เป็นการแสดงให้เห็นว่า การปล่อยวางจากกามด้วยปัญญาคือทางไปสู่ความสุขอันประณีตยิ่งกว่าจากจุดนี้เอง ทำให้เกิดคำถามสำคัญว่า ในยุคที่สังคมแวดล้อมด้วยการโฆษณา การบริโภค และการส่งเสริมวัตถุนิยมที่เน้นความสุขผ่านกามคุณ มนุษย์สามารถเข้าใจและประยุกต์แนวทางที่พระพุทองค์สอนไว้ในมาคณฺธิยสูตรได้หรือไม่? การวิเคราะห์กามคุณตามมุมมองในพระสูตรจึงมิใช่เพียงการอธิบายเนื้อหาเชิงพุทธปรัชญาเท่านั้น หากยังเกี่ยวข้องกับการวิพากษ์รูปแบบความสุขในยุคบริโภคนิยม และชี้แนะแนวทางพัฒนาจิตใจที่พ้นจากวัตถุสู่ความสุขแท้จริง

ความโดดเด่นของมาคณฺธิยสูตรอยู่ที่การใช้ปัญญาวิเคราะห์กามอย่างลึกซึ้ง และใช้ภาษาธรรมในเชิงพุทธปรัชญาที่ลุ่มลึก พระพุทองค์มิได้ทรงปฏิเสธกามในลักษณะของการบีบบังคับหรือทรมานตน แต่แสดงให้เห็น

เห็นว่าการหลุดพ้นจากกามด้วยปัญญานั้น คือหนทางสู่ความสุขที่ประณีตและยั่งยืนกว่า เป็นสุขที่ไม่ต้องอาศัยสิ่งเร้าภายนอก และเป็นอิสระจากความเร้าร้อนทางอารมณ์ทั้งปวง ในบริบทของพุทธจิตวิทยา กามคุณถือเป็นอารมณ์รูปแบบหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิด “อุปาทานขันธ” หรือความยึดมั่นในรูป นาม และอัตตา เมื่อจิตไหลไปตามอารมณ์แห่งความใคร่ ย่อมตกอยู่ภายใต้อำนาจของ “ตัณหา” ซึ่งแบ่งออกเป็น กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา โดยที่กามตัณหาเป็นรูปแบบที่หยาบและพบได้ทั่วไปในหมู่สัตว์โลกทั้งปวง การบริโศกคามคุณจึงเสมือนกับการดื่มน้ำทะเล ที่ยิ่งดื่มก็ยิ่งกระหาย ยิ่งแสวงหา ก็ยิ่งหลงวนในวัฏฏะแห่งทุกข์ เมื่อพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยปัญหา เช่น ความหมกมุ่นในรูปลักษณ์ภายนอก การเสพติดสื่อทางเพศ ความสัมพันธ์แบบชั่วคราว ความรุนแรงในครอบครัว หรือแม้แต่โรคทางจิตใจ เช่น ความซึมเศร้าและความเหงา อันเกิดจากความล้มเหลวในการเติมเต็มความสุขจากกาม ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมได้หลงทางในความเข้าใจเรื่องความสุข และต้องการการฟื้นฟูจิตวิญญาณอย่างเร่งด่วนมาคัมภีร์พุทธจึงมิใช่เพียงคำสอนโบราณในเชิงธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นบทสนทนาที่เชื่อมโยงกับโลกสมัยใหม่อย่างแนบแน่น เพราะปัญหาที่พระพุทธเจ้าเผชิญในยุคหนึ่ง เช่น ความหลงในกาม การยึดติดในรูปร่าง และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความสุข ยังคงปรากฏอยู่ในโลกปัจจุบันในรูปแบบใหม่ ๆ การนำมาคัมภีร์พุทธมาศึกษาและวิเคราะห์ใหม่ภายใต้กรอบของพุทธศาสนาและจิตวิทยา จึงเป็นการส่องกระจกย้อนดูตนเองและสังคมร่วมสมัยอย่างลึกซึ้ง การศึกษามาคัมภีร์พุทธยังเปิดโอกาสให้เราเข้าใจพระพุทธเจ้าผ่านการใช้อุปมา เปรียบเทียบ อุปมา และการสื่อสารเชิงปัญญา ซึ่งมีไม่เพียงการเทศนาเพื่อชี้ถูกผิด แต่เป็นการยกระดับความคิดของผู้ฟังให้ตระหนักถึงธรรมชาติของจิตใจตนเอง จุดนี้ทำให้พระสูตรมีพลังทางการสื่อสารสูง และสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจในยุคที่จิตใจของมนุษย์อ่อนแอและแสวงหาความหมายในชีวิต จากเหตุผลข้างต้น จึงเห็นได้ว่า การศึกษามาคัมภีร์พุทธในประเด็น “กามคุณ” มิใช่เพียงการทำความเข้าใจหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการวิเคราะห์โลกทัศน์ของมนุษย์ต่อความสุขในโลกยุคใหม่ การเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดพุทธปรัชญาเรื่องกาม กับพฤติกรรมเสพติดในสังคมบริโภคนิยมจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงรากของทุกข์ และแนวทางสู่การดับทุกข์ในทางปฏิบัติ

การศึกษาคัมภีร์นี้จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ ในเชิงทฤษฎีจะช่วยส่งเสริมองค์ความรู้ด้านพุทธปรัชญาโดยเฉพาะเรื่องกามคุณ และแนวทางการวิเคราะห์พระสูตร ในขณะที่เชิงปฏิบัติจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำหลักธรรมไปใช้พิจารณาชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะในยุคที่วัตถุนิยมครอบงำจิตใจ และทำให้ผู้คนหลงลืมความสุขอันประณีตที่เกิดจากความสงบ ความพอเพียง และการรู้จักตน การกลับไปศึกษามาคัมภีร์พุทธอีกครั้ง จึงไม่ใช่เพียงการค้นคว้าข้อมูลในคัมภีร์ แต่คือการเดินทางทางจิตวิญญาณเพื่อย้อนกลับไปถามคำถามพื้นฐานที่สุดของชีวิตว่า “อะไรคือความสุขที่แท้จริง” และ “เราจะดำเนินชีวิตอย่างไรในโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งล่อใจโดยไม่ตกเป็นทาสของมัน” การศึกษาในครั้งนี้จึงมิใช่เพียงการวิเคราะห์เนื้อหาเท่านั้น แต่ยังเป็นการฟื้นคืนพุทธธรรมให้มีชีวิตในโลกสมัยใหม่อย่างแท้จริง

การศึกษานี้จึงมิใช่เพียงการวิเคราะห์พระสูตรโบราณ แต่ยังเป็นความพยายามรื้อฟื้นและประยุกต์ธรรมะให้มีชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบัน ที่ซึ่งกามกลายเป็นสิ่งปรุงแต่งรูปแบบใหม่ในนามของการตลาด ความบันเทิง และความสำเร็จทางสังคม การกลับไปศึกษามาคัมภีร์พุทธอีกครั้ง จึงเป็นเสมือนการเดินทางกลับไปยังคำสอนดั้งเดิมเพื่อค้นพบคำตอบของคำถามร่วมสมัย เราจะมีชีวิตอยู่อย่างไรให้พ้นจากความหลงในกามโดยไม่ต้องปฏิเสธโลก แต่รู้เท่าทันมันด้วยปัญญาและความเมตตา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของมาคัมภีร์พุทธ

2. เพื่อศึกษากามคุณในมาคัณขิยสูตร
3. เพื่อวิเคราะห์กามคุณในมาคัณขิยสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์สาระสำคัญในโทษของกามคุณในมาคัณขิยสูตรนี้เป็นการศึกษาวิจัย เอกสาร (documentary research) โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 การวิจัยนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาคือศึกษากามคุณในมาคัณขิยสูตร ซึ่งเนื้อหามาในพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เล่ม 13 และพระสูตรที่เกี่ยวข้อง มาคัณขิยสูตร เป็นพระสูตรที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่มาคัณขิยปริพาชก โดยมีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาโทษของกามคุณ การละความติดข้องในความสุขทางประสาทสัมผัส และการเข้าถึงความสงบภายในด้วยการละตัณหา ทิณฺฐิมานะ และความยึดมั่นทั้งหลาย

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย เอกสาร วารสารที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา ตำราวิชาการ หนังสือ บทความวิชาการ เอกสารงานวิจัย และข้อมูลทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมเรียบเรียงวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับกามคุณ อารมณ์อันน่าใฝ่หาพอใจ 5 ประการ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ ซึ่งเป็นสิ่งที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย แล้วก่อให้เกิดความพอใจ ความเพลิดเพลิน ความกำหนด และความยึดติดในอารมณ์นั้น ๆ ในการวิจัยนี้ กามคุณหมายถึงสิ่งที่เป็นวัตถุแห่งความใคร่ หรือวัตถุกาม ซึ่งปรากฏในมาคัณขิยสูตร และเป็นประเด็นสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาแสดงให้เห็นทั้งคุณ โทษ และอุบายออกจากกาม ตลอดถึง วัตถุกาม สิ่งที่เป็นอารมณ์หรือวัตถุแห่งความใคร่ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ อันเป็นสิ่งภายนอกที่บุคคลรับรู้ผ่านทางอายตนะภายนอกและอายตนะภายใน เมื่อบุคคลขาดปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ย่อมทำให้เกิดความพอใจ ความติดข้อง และความยึดมั่น และกิเลสกาม ความใคร่ ความกำหนด ความพอใจ และความติดข้องที่เกิดขึ้นภายในจิต เมื่อบุคคลรับรู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย กิเลสกามจึงเป็นสภาพทางจิตที่ทำให้บุคคลหลงยึดติดในวัตถุกาม และเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ สรุปการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัยวิทยานิพนธ์ การศึกษาและพิจารณากามคุณที่ปรากฏในมาคัณขิยสูตรอย่างเป็นระบบ โดยจำแนกประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ เหตุเกิดของกามคุณ ความดับของกามคุณ คุณของกามคุณ โทษของกามคุณ และอุบายออกจากกามคุณ เพื่อให้เห็นแนวทางการพัฒนาจิตจากความยึดติดในกามไปสู่ความสงบและความหลุดพ้นตามหลักพระพุทธศาสนา อีกทั้งแนะนำหัวข้อการวิจัยในครั้งต่อไป และข้อเสนอแนะ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า มัคคันทิยสูตรเป็นพระสูตรที่มีโครงสร้างแบบสนทนา แสดงธรรมตามอุปนิสัยของผู้ฟัง (ปรัชมาสยะ) โดยมีมัคคันทิยปริพาชกเป็นคู่สนทนาสำคัญ พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการอธิบายโดยอ้างอิงประสบการณ์ตรงของพระองค์เองในสมัยครองเรือน ซึ่งทรงเสวยกามคุณ 5 อย่างเต็มที่ ก่อนจะทรงบรรลุปัญญาเห็นตามความเป็นจริงถึงความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปายสัต์ออกจากกามคุณทั้งหลายสาระสำคัญของพระสูตรชี้ให้เห็นว่า กามคุณมิใช่สิ่งเลวร้ายโดยสภาพของมันเอง แต่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความร้าว ความกระหาย และทุกข์ หากบุคคลยังขาดปัญญาและสติในการเสพ พระพุทธองค์ทรงใช้อุปมาอุปไมย เช่น บุคคลเป็นโรคเรื้อนและหลุมถ่านเพลิง เพื่อชี้ให้เห็นโทษภัยของกามคุณอย่างชัดเจน และทรงแสดงให้เห็นความสุขที่ประณีตกว่า คือความสุขจากการออกจากกาม (เนกขัมมสุข) ซึ่งเป็นพื้นฐานไปสู่การบรรลุนิพพาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กามคุณในพระพุทธศาสนามีความหมายสำคัญ 2 ระดับ คือ (1) กามคุณในฐานะอารมณ์ภายนอกที่น่าปรารถนา ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส และ (2) กามในฐานะความใคร่ ความกำหนัด หรือความปรารถนาทางจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวจิตให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ในมัคคันทิยสูตร กามคุณถูกนำเสนอในเชิงประสบการณ์ชีวิตจริงของพระพุทธเจ้า เพื่อแสดงให้เห็นว่า แม้ความสุขทางกามจะให้ความพอใจในระดับหนึ่ง แต่ก็มีความสุขชั่วคราว ไม่นั่นคง และแฝงไว้ด้วยทุกข์ พระองค์ทรงเน้นย้ำว่า โทษที่แท้จริงของกามคุณมิได้อยู่ที่วัตถุกามโดยตรง แต่อยู่ที่ตัณหา ความยึดมั่น และความหลงผิดที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้เสพ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธกามคุณโดยสิ้นเชิงในระดับคฤหัสถ์ แต่เสนอแนวทางการรู้เท่าทัน ใช้อย่างมีสติ และไม่ปล่อยใ้กามคุณครอบงำจิตใจ ขณะที่ในระดับบรรพชิต การละกามคุณอย่างเด็ดขาดถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า เหตุเกิดของกามคุณ กามคุณเกิดขึ้นจากการกระทบกันระหว่างอินทรีย์ภายใน (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) กับอารมณ์ภายนอก เมื่อขาดสติและปัญญา ย่อมนำไปสู่ตัณหา อุปาทาน และความยึดติด กามคุณจึงเป็นผลสืบเนื่องจากอวิชชาตามหลักปฏิจจสมุปบาท ความดับของกามคุณ ความดับของกามคุณมิได้หมายถึงการทำลายอารมณ์ภายนอก แต่หมายถึงความดับของตัณหาและความกำหนัดในจิตใจ ซึ่งเกิดจากการเจริญปัญญาเห็นไตรลักษณ์ และการปฏิบัติตามมรรคมรรค 8 โดยเฉพาะสัมมาทิฐิ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ คุณของกามคุณ ในเชิงโลกีย์ กามคุณมีคุณในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันใน สังคม หากใช้ด้วยสติและศีลธรรม อย่างไรก็ดีตาม ในเชิงโลกุตระ พระพุทธศาสนาชี้ให้เห็นว่ากามคุณไม่อาจเป็นที่พึ่งสูงสุดของมนุษย์ได้ เพราะไม่สามารถนำไปสู่ความหลุดพ้นอย่างแท้จริง โทษของกามคุณคือการทำให้จิตใจเร่าร้อน ฟุ้งซ่าน และตกอยู่ในอำนาจของตัณหา เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงที่เผาผลาญผู้ตกลงไปกามคุณจึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเจริญสมาธิและปัญญา และเป็นเหตุให้เวียนว่ายในวัฏสงสาร อุปายออกจากกามคุณ อุปายสำคัญในการออกจากกามคุณ ได้แก่ การเจริญสติปัฏฐาน การพิจารณาอสุภะ การเห็นไตรลักษณ์ และการดำเนินชีวิตตามมรรคมรรค 8 ซึ่งนำไปสู่เนกขัมมสุขและความสงบเย็นของจิตใจ

ในมิติของโทษและอุปายออกจากกามคุณ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กามคุณมีลักษณะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความฟุ้งซ่าน ความเร่าร้อน และการเสื่อมถอยของสมรรถภาพทางจิต อันเป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการพัฒนาสมาธิและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิรณ 5 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน แนวทางการออกจากกามคุณที่ปรากฏในมัคคันทิยสูตร ได้แก่ การเจริญสติปัฏฐาน และการดำเนินตามอริยมรรค 8 ก็มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระนันทวุฒิ สิริจันโท ที่เน้นการใช้อยู่อย่างมีสติเพื่อลดกามราคะ และงานของพระสุธี สุภาจาโร ที่เน้นการเจริญวิปัสสนาภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นรูปนามตามความเป็นจริง กล่าวโดยสรุปคือผลการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เพียงยืนยันแนวคิดเรื่องกามคุณในมัคคันทิยสูตรเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องเชิงบูรณาการระหว่างคัมภีร์พระพุทธศาสนาและงานวิจัยร่วมสมัยในหลากหลายมิติ

ทั้งในเชิงโครงสร้างการสื่อสารธรรม แนวคิดเชิงทฤษฎี และแนวทางเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ ในเชิงโครงสร้าง สอดคล้องกับหลักอานุภาพพิภพ ในเชิงแนวคิดสอดคล้องกับทฤษฎีการคุณค่าและค้นหา และในเชิงปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวทางการละกิเลสผ่านสติปัญญาและอริยมรรคมีองค์ 8 อันนำไปสู่การคลายความยึดติดใน กาม และการเข้าถึงเนกขัมมสุขในฐานะความสุขเชิงโลกุตระ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

เมื่อพิจารณาในรอบของพระพุทธศาสนาโดยรวม ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ ส่วนใหญ่ที่เห็นว่า กามคุณเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ตัณหา อุปาทาน และทุกข์ และการดับทุกข์ซึ่งต้อง อาศัยการพัฒนาจิตด้วยสมาธิและปัญญา สอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8

ในเชิงบูรณาการ ผลการวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่า กามคุณ ในมาคัณทียสูตรสามารถตีความได้ในหลาย ระดับ ได้แก่ (1) ระดับประสบการณ์ คือ ความพอใจทางประสาทสัมผัส (2) ระดับจิตวิญญาณ คือ ความยึดมั่น และความต้องการ (3) ระดับปรัชญา คือ ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความสุข และ (4) ระดับจริยศาสตร์ คือ ปัจจัย ที่ต้องได้รับการควบคุมและพัฒนา การทำความเข้าใจกามในทุกระดับดังกล่าวจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการ หลุดพ้น กล่าวโดยสรุปคือ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษากามคุณในมาคัณทียสูตร ได้ยืนยันว่า กามไม่ใช่เพียง ปรากฏการณ์ทางประสาทสัมผัส แต่เป็น โครงสร้างเชิงกระบวนการของจิต ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ การให้ คุณค่า และความยึดมั่นของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ทั้งในมิติของการปฏิบัติ ภาวนา จริยศาสตร์ และพฤติกรรมมนุษย์

ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ การหลุดพ้นจากกามไม่ได้เกิดจากการปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงกามในเชิงพฤติกรรม เท่านั้น แต่เกิดจาก การรู้เท่าทันกามตามความเป็นจริง จนทำให้ความยึดมั่นคลายลง อันเป็นกระบวนการ เปลี่ยนแปลงเชิงปัญญาที่ลึกซึ้ง และเป็นหัวใจของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการอย่างบูรณาการ พบว่า มาคัณทียสูตรไม่ได้เป็นเพียงพระสูตรที่อธิบายโทษของกาม ในเชิงศีลธรรมเท่านั้น แต่เป็นระบบความคิดที่ครอบคลุมทั้งโครงสร้างการสื่อสาร เนื้อหาทางปรัชญา และ แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นเอกภาพ กล่าวคือ โครงสร้างของพระสูตรทำหน้าที่เป็น เครื่องมือในการสื่อสาร ธรรม เนื้อหาทำหน้าที่เป็น การเปิดเผยความจริงของกาม และหลักธรรมทำหน้าที่เป็น แนวทางในการ เปลี่ยนแปลงชีวิต ข้อค้นพบดังกล่าวไม่เพียงสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใน เท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้าง ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของกามในพระพุทธศาสนา และยืนยันว่าการหลุดพ้นจากกามไม่ใช่ การ ปฏิเสธโลก แต่เป็นการเข้าใจโลกตามความเป็นจริงซึ่งเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของมาคัณทียสูตรชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า พระสูตรดังกล่าวมี ลักษณะเป็นบทสนทนาเชิงวิภาษ ระหว่างพระพุทธเจ้ากับมาคัณทียปริพาชก โดยพระองค์ทรงเลือกใช้วิธีการ แสดงธรรมที่สอดคล้องกับอุปนิสัยของผู้ฟัง (ปรัชญาสยะ) และทรงดำเนินการอธิบายตามลำดับเชิง ประสบการณ์จากโลกียวิสัยไปสู่โลกุตรวินัย กล่าวคือ ทรงอาศัยประสบการณ์การเสวยกามในอดีตของ พระองค์เป็นฐานเชิงประจักษ์ ในการอธิบาย เพื่อชี้ให้เห็นทั้งคุณในระดับโลกียะ และโทษในเชิงอรรถภาวะของ กามคุณ ก่อนจะนำไปสู่การเสนอเนกขัมมสุขในฐานะความสุขเชิงคุณภาพที่สูงกว่าและมีเสถียรภาพมากกว่า ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอานุภาพพิภพ ซึ่งปรากฏในงานวิจัยของพระครูสุนทรขันธ์ รัต ที่อธิบายกระบวนการแสดงธรรมตามลำดับขั้นเพื่อยกระดับจิตของผู้ฟังจากฐานคฤหัสถ์ไปสู่ความเข้าใจใน อริยสัจ โดยเฉพาะในส่วนของกามาทีนวกถาและเนกขัมมานิสังกถา ซึ่งมีนัยตรงกับโครงสร้างเชิงเนื้อหาของ มาคัณทียสูตรอย่างมีนัยสำคัญ (พระครูสุนทรขันธ์รัต, 2561) นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัย ของพรรัตน์ ตั้งธนะพงศ์ ที่ชี้ให้เห็นบทบาทของอุปมาอุปไมยในพระสูตรดังกล่าว อาทิ อุปมาเรื่องบุคคลเป็นโรค

เรือนและบุคคลตาบอด ซึ่งไม่ใช่เพียงเครื่องมือเชิงวรรณศิลป์ แต่เป็นกลไกเชิงญาณวิทยา ที่ช่วยให้ผู้ฟังสามารถเข้าถึงความจริงของกามคุณในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (พรรัตน์ ตั้งธนะพงศ์, 2566)

2. ผลการศึกษาจากกามคุณในมโนคติยสุตรแสดงให้เห็นการจำแนกแนวคิดเรื่องกามอย่างมีนัยสำคัญใน 2 ระดับ ได้แก่ กามในฐานะวัตถุแห่งการรับรู้ทางประสาทสัมผัส และกามในฐานะสภาวะทางจิต ซึ่งมีลักษณะเป็นตัณหาอันทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวจิตให้เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ ผลการวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2559) ที่อธิบายกามคุณ 5 ในฐานะอารมณ์ที่น่าปรารถนาทางประสาทสัมผัส และสอดคล้องกับคัมภีร์วิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆสาจารย์ ที่จำแนกกามออกเป็นวัตถุกาม และกิเลสกามอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุรศักดิ์ ขนติธมโม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าตัณหา โดยเฉพาะกามตัณหา เป็นกลไกเชิงสาเหตุ ที่ก่อให้เกิดทุกข์ตามหลักอริยสัจ และปฏิเสธสมุปปาท ในอีกมิติหนึ่ง ผลการศึกษาที่ชี้ว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธกามโดยสิ้นเชิงในระดับคุณุหันธ์ แต่เสนอการบริโภคกามอย่างมีสติและศีลธรรม (พระมหาสุรศักดิ์ ขนติธมโม (กุนากุล), 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ที่แสดงเรื่องกามไว้ว่ากามคืออะไร? คุณุหันธ์ผู้ครองเรือนคือผู้บริโภค กาม นักบวช (ที่แท้จริง) คือ ผู้เว้นจากกามจะเป็นนักบวชได้ต้องพร้อมทั้งกายและใจ คือทั้งภายนอกภายใน ก็เพราะหน่ายจากกาม ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่ามนุษย์ที่ยังไม่ละกามคือคนหลงโลกเพราะฉะนั้น ผู้ปรารถนาจะตามรอยพระธรรมหัตถ์ ควรมีความรู้ในเรื่องกาม สิ่งที่เราผู้เป็นปุถุชนพอใจอยากได้นั้นเรียกว่ากาม ไม่ว่าจะเป็นรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสชนิดไหนก็ตามแม้ที่สุดแต่วัตถุเครื่องนุ่งห่มใช้สอยบริโภคเมื่อเป็นที่ตั้งแห่งความอยากถึงกับก่อให้เกิดความปรารถนาทะเยอทะยานแล้วก็เรียกว่าทะเยอทะยานในกามทั้งสิ้นทั้งทางทุจริตและสุจริต พระองค์ทรงห้ามไม่ให้แสวงกามโดยวิธีทุจริตทรงอนุญาตให้แสวงได้โดยสุจริตสำหรับฆราวาสส่วนบรรพชิตทรงห้ามขาดทั้งทางสุจริต และทุจริต (พุทธทาสภิกขุ, 2544)

3. ผลการวิเคราะห์กามคุณในมโนคติยสุตรสะท้อนให้เห็นโครงสร้างเชิงเหตุปัจจัยของกามอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ กามคุณไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่เป็นผลสืบเนื่องจากระบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายตนะภายในและอารมณ์ภายนอก ภายใต้เงื่อนไขของอวิชชา ซึ่งนำไปสู่ตัณหา อุปาทาน และภพ ตามลำดับในกระบวนการปฏิเสธสมุปปาท ในขณะเดียวกัน การดับกามคุณไม่ได้หมายถึงการทำลายวัตถุแห่งกาม แต่เป็นการดับตัณหาในระดับจิตผ่านกระบวนการเจริญปัญญาเพื่อเห็นไตรลักษณ์อย่างแจ่มแจ้ง ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวรรณกิจสุนทร (สมศักดิ์ จิตสโร) ที่อธิบายกามฉันทในฐานะนิเวศน์ที่ขัดขวางสมาธิและปัญญา และสามารถละได้ด้วยการพัฒนาโยนิโสมนสิการและสติปัญญา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานของ พระนพดล สิริวิโส กล่าวไว้ในหนังสือ โทษของกามว่า มนุษย์บนโลกใบนี้ปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ แต่ความสุขนั้น เป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ในตัวของมันเองเพราะความสุขนั้น เกิดจากการแสวงหาสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ว่าตน มาครอบครองไว้ ได้ชื่นชมเพียงชั่วคราว สุดท้ายก็ต้องพลัดพรากจากกันไป ไม่ว่าจะไป ก็จากตาย หรือเปลี่ยนแปลงไป ทั้งคน สัตว์ สิ่งของ โดยเฉพาะคนเราที่มีชีวิตจิตใจ การจะเหนี่ยวรั้งใจของใคร สักคนไว้ให้รักและซื่อสัตย์กับเราเพียงคนเดียวเท่านั้น เป็นสิ่งที่ยาก เหมือนนมเข้มในมหาสมุทร ดังเรื่องราวที่พระอาจารย์จะนำมาเล่าให้ฟัง ต่อไปนี้ เรื่องมีอยู่ว่า ในอดีตกาล ครั้นพระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติอยู่ในกรุง พาราณสี พระโพธิสัตว์ได้บังเกิดในพระครรภ์ของพระมเหสีของพระเจ้า (พระนพดล สิริวิโส, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์กามคุณในมกัณทียสูตร" สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ (New Body of Knowledge) และประยุกต์สู่ แนวทางการปฏิบัติ/ส่งเสริมพัฒนาชีวิตและสังคม ได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้ครับ

1. การสร้างเป็น "องค์ความรู้ใหม่" (New Body of Knowledge)

งานวิจัยนี้ไม่ได้มองความเป็นเพียง "เรื่องศีลธรรมข้อห้าม" แต่มองผ่านสายตาวินัยวิทยาพุทธและวิทยาศาสตร์การสื่อสาร เกิดเป็น 3 โมเดลความรู้ใหม่

1.1 Mindful Consumption Framework (กรอบการเสพด้วยสติ): เปลี่ยนนิยามกามคุณใหม่ ว่า วัตถุภายนอก (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส) เป็นกลาง ไม่ได้เลวร้ายในตัวเอง แต่สิ่งที่เป็นปัญหาคือ "กระบวนการทางจิต (Mental Process)" คือ ตัณหาและความยึดติด โมเดลนี้สร้างองค์ความรู้เรื่อง "การเสพอย่างมีปัญญา" สำหรับคนยุคดิจิทัลที่ถูกกล่อมด้วยสิ่งเร้าตลอดเวลา

1.2 Experiential Teaching Model (นวัตกรรมการสื่อสารธรรมะ): ตั้งโมเดลจากมกัณทียสูตร มาเป็นแนวคิดใหม่ ว่า การสื่อสารเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมคน ต้องใช้ "ประสบการณ์ตรงที่เข้าถึงได้" (Empathy-based Communication) เหมือนที่พระพุทธองค์ทรงอ้างอิงประสบการณ์การเสพสุขในวังของพระองค์ก่อน เพื่อสร้างจุดเชื่อมโยงกับผู้ฟัง แล้วจึงใช้ "อุปมาอุปไมยเชิงภาพ visual" (เช่น อุปมาคนเป็นโรคเรื้อน) ชี้ให้เห็นโทษ

1.3 Four-Dimensional Life Matrix (เมทริกซ์กามคุณ 4 มิติ): จัดกลุ่มการมองกามคุณออกเป็น 4 ระดับ เพื่อใช้วิเคราะห์ชีวิตมนุษย์: (1) ระดับประสาทสัมผัส (2) ระดับจิตวิทยา (3) ระดับปรัชญาความสุข (4) ระดับจริยศาสตร์และการควบคุม

2. แนวทางการนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิต (Individual Level)

นำอุปมาออกจากกามและหลักการในพระสูตรมาปรับเป็นแนวทางปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน:

2.1 แก้ปัญหาความเร่าร้อนและโรคเสพติด (Addiction): ดิจิทัล/การบริโภคนิยม: ใช้หลัก "สำรวจอินทรีย์" และ "การเห็นไตรลักษณ์" แก้ปัญหาคนติดโซเชียล ติดช้อปปิ้ง หรือติดความบันเทิง โดยให้ฝึกสังเกตว่า ความอยาก (ตัณหา) ที่เกิดขึ้นเมื่อเห็นรูป/ฟังเสียง มีลักษณะเป็น "หลุมถ่านเพลิง" คือยิ่งเสพยิ่งร้อน ยิ่งไม่รู้จักอิ่ม

2.2 ฝึก (Mindful Sensing): เมื่อเสพสิ่งต่าง ๆ ให้รู้เท่าทันเพียงแค่ "การรับรู้" (สักแต่ว่าเห็น สักแต่ว่าได้ยิน) โดยไม่ใส่คุณค่าความชอบ/ไม่ชอบลงไป หยุดกระบวนการปฏิเสธสมุบาทไม่ให้ไหลไปสู่ "อุปาทาน"

2.3 สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ (Mental Well-being): เปลี่ยนจากการแสวงหา "กามสุข" (สุขที่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกและไม่เที่ยง) มาสู่ "เนกขัมมสุข" (สุขจากการละ/ความสงบภายใน) โดยการฝึกสมาธิภาวนาและเจริญสติปัฏฐานวันละสั้น ๆ เพื่อให้จิตสัมผัสความสุขที่ประณีตกว่า

3. แนวทางการส่งเสริม พัฒนา และปรับเปลี่ยนสังคม (Social & Policy Level)

3.1 นวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้และสุขภาวะสังคม (Educational & Health Policy): หลักสูตร "รู้เท่าทันกามคุณ" สำหรับเยาวชน: นำเสนอเรื่องเพศสัมพันธ์ สื่อบันเทิง และสินค้าแฟชั่น ในมุมมองที่เป็นจริง (ให้เห็นทั้ง คุณ-โทษ-อุปายสลดออก) ไม่ใช่การห้ามแบบกดขี่ แต่สอนให้เด็กเห็น "กระบวนการตกเป็นทาสความอยาก"

3.2 การบำบัดผู้ติดสารเสพติด/พฤติกรรมเสพติด: นำอุปมาเรื่อง "คนเป็นโรคเรื้อน" ในมกัณทียสูตร (ที่คิดว่าการเกาหรือย่างไฟคือความสุข ทั้งที่เป็นเพียงการบรรเทาความเจ็บปวด) มาใช้ในจิตวิทยาการให้

คำปรึกษา เพื่อให้ผู้ปวยมองเห็นว่าพฤติกรรมเสพติดไม่ได้ให้ความสุขจริง แต่เป็นการกลบเกลื่อนความทุกข์ทางจิตใจ

3.3 การขับเคลื่อนสังคมบริโณคินียอย่างยั่งยืน (Sustainable Society): ใช้หลักการ "กามคุณมีคุณในเชิงโลกียหากใช้ด้วยศีลธรรม" มาสร้างโมเดล "เศรษฐกิจพอเพียงเชิงจิตวิทยา" ปลุกฝังให้คนในสังคมบริโภคปัจจัย 4 เท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ลดค่านิยมอวดรวย การสร้างหนี้สินเพื่อเสพกามคุณ และการแข่งขันทางวัตถุซึ่งเป็นต้นเหตุของความเครียดในสังคมเมือง

สรุป

การศึกษาวิเคราะห์กามคุณในมาคัณขิยสูตรครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจความหมายลักษณะ และโทษของกามคุณตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า กามคุณเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจทางประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ ซึ่งในระดับพื้นฐานเป็นเพียงอารมณ์ที่จิตรับรู้ แต่เมื่อประกอบด้วยตัณหาและอุปาทานแล้ว จึงกลายเป็นเหตุแห่งความยึดติดและก่อให้เกิดทุกข์ จากการวิเคราะห์มาคัณขิยสูตร พบว่า พระพุทธองค์ทรงนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกามคุณในลักษณะที่เน้นให้เห็น “โทษ” และ “ความไม่ยั่งยืน” ของกาม โดยทรงเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างปุถุชนผู้หลงยึดติดในกาม กับพระอริยบุคคลผู้เห็นตามความเป็นจริงและสามารถละความกำหนัดได้อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ แก่นสำคัญของพระสูตรมิได้อยู่ที่การปฏิเสธกามคุณโดยตรง แต่เป็นการชี้ให้เห็นถึงกระบวนการที่จิตเข้าไปยึดถือ และแนวทางในการคลายความยึดติดนั้นด้วยปัญญา ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า กามคุณมีความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยกับหลักธรรมสำคัญ เช่น ผัสสะ เวทนา ตัณหา และอุปาทาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาท กล่าวคือ เมื่อจิตรับรู้อารมณ์ย่อมเกิดเวทนา และเมื่อขาดการรู้เท่าทัน เวทนานั้นย่อมนำไปสู่ตัณหาและความยึดมั่นในกามคุณ อันเป็นวงจรที่ก่อให้เกิดทุกข์อย่างต่อเนื่อง โดยสรุป การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นว่า กามคุณในมาคัณขิยสูตรควรถูกเข้าใจในฐานะ “กระบวนการทางจิตที่มีพลวัต” มากกว่าการเป็นเพียงวัตถุภายนอก และการหลุดพ้นจากอำนาจของกามคุณจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาปัญญาเพื่อรู้เท่าทันตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและพ้นจากความทุกข์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์กามคุณในมาคัณขิยสูตรเป็นหลัก ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตอาจขยายขอบเขตไปสู่การศึกษาการกามคุณในพระสูตรอื่น ๆ หรือในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกา เพื่อเปรียบเทียบแนวการอธิบายและการตีความในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงสหวิทยาการ โดยนำหลักธรรมเรื่องกามคุณไปเชื่อมโยงกับจิตวิทยา สังคมวิทยา หรือปรัชญาร่วมสมัย เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ความใคร่ ความยึดติด และการแสวงหาความสุขของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน อันจะช่วยขยายคุณค่าของพระพุทธศาสนาในฐานะองค์ความรู้ที่ยังคงมีความหมายและพลังในการแก้ไขปัญหาชีวิต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการศึกษาพระไตรปิฎกอย่างลุ่มลึก การตีความหลักธรรมเรื่องกามคุณอย่างสมดุล และการประยุกต์ใช้คำสอนในมาคัณขิยสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัย หากสามารถนำข้อเสนอแนะเหล่านี้ไปปรับใช้ได้เหมาะสม ย่อมจะช่วยส่งเสริมทั้งความก้าวหน้าทางวิชาการและการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชน อันเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งพระพุทธธรรมอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- พรรัตน์ ตั้งธนะพงศ์. (2566). *ศึกษาวิเคราะห์การสำรวมอินทรีย์ที่ปรากฏในมาคันตียสูตร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุนทรชั้นตรี. (2561). *การศึกษาวิเคราะห์อนุพัพพิภาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุวรรณกิจสุนทร (สมศักดิ์ จิตสีโล). (2558). *ศึกษาการละกามฉันทนิเวศน์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนพดล สิริวิโส. (2563). *โทษของกาม ฉบับพระภิกษุสามเณร และผู้ประพฤติพรหมจรรย์*. ปทุมธานี: วัดพระธรรมกาย.
- พระนัฐภูมิ สิริจินโท (ศรีจันทร์). (2555). *ศึกษาวิธีการพิจารณาสุกัมมฐานเพื่อการแก้ปัญหาการมราคะในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพุทโธสเถระ. (2553). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระมหาสุรศักดิ์ ขนติธมโม (กุนากุล). (2562). *การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการละตัณหาในพระไตรปิฎก*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุภา สุภาจาโร (แก้วแก้วคำ). (2555). *ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อละกามคุณ 5 ในวิมมิกสูตร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2544). *ตามรอยพระอรหันต์*. กรุงเทพฯ:ธรรมทานมูลนิธิและธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิคชั่น.